

ANKASAM

bülten

18 Haziran 2023
SAYI: 2023/24

Çin-Kazakistan Enerji İşbirliğinde Derinleşme Adımları

16

Hint-Pasifik'in
Sakin Gücü:
Endonezya

21

Asya-Pasifik'teki Nükleer
Tehlike ve Güney Kore'nin
Güvenlik Arayışları

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Pakistan-İran Hattında Terörle Mücadelede İşbirliği Arayışları
Dr. Doğan BAŞARAN
- 06** Asya-Pasifik'te Kutuplar Dönemi: ABD-Filipinler Yakınlaşması
Zeki Talustan GÜLTEN
- 08** Özbekistan-İsrail İlişkilerinde Temel Faktör: Su
Şeyma KIZILAY
- 11** Rusya-Batı Hesaplaşmanın Balkanlar'daki Yansıması: Kosova Krizi
Dr. Doğan BAŞARAN
- 14** Ekonomik Gelişmenin Yunan Seçimlerine Yansıması
Veli Can AKKAŞ
- 16** Hint-Pasifik'in Sakin Gücü: Endonezya
Mustafa Cem KOYUNCU
- 19** Çin-Kazakistan Enerji İşbirliğinde Derinleşme Adımları
Şeyma KIZILAY
- 21** Asya-Pasifik'teki Nükleer Tehlike ve Güney Kore'nin Güvenlik Arayışları
Zeki Talustan GÜLTEN
- 24** Rusya-Kazakistan Arasında İvme Kazanan Enerji İlişkileri
Dr. Emrah KAYA
- 26** İslamabad-TTP Mücadelesinde ABD Silahları Sorunsalı
Şeyma KIZILAY
- 29** Küresel Rekabetin Temel Oyun Sahası: Asya-Pasifik Bölgesi
Zeki Talustan GÜLTEN

BASINDA ANKASAM

- 31** Medya

DERGİLER

- 32** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi Bölgesel Araştırmalar Dergisi

ANKASAM ANALİZ

Pakistan-İran Hattında Terörle Mücadelede İşbirliği Arayışları

Pakistan ve İran sınır komşusu olmalarından mütevellit işbirliği süreçleri ile birtakım ihtilafları bir arada yaşamaktadır. Taraflar, kazan-kazan mantığına dayalı bir şekilde ekonomik işbirliğini geliştirme noktasında çeşitli girişimlerde bulunsa da Belucistan coğrafyasındaki ayrılıkçı terör gruplarının faaliyetleri zaman zaman iki ülkeyi

karşı karşıya getirmektedir. Zira Pakistan, dönem dönem Beluç grupların gerçekleştirdiği saldırılarla hasebiyle İran'ı suçlarken; Tahran'dan da Islamabad'a yönelik benzer çıkışlar yapılabilmektedir.

Bununla birlikte aslında Beluç grupların terör eylemlerindeki artış, iki ülke açısından da güvenlik

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

problemlerinin bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki; Belucistan coğrafyasının bir kısmı Pakistan sınırlarında; diğer bölümü ise İran topraklarında yer almaktadır. Dolayısıyla Pakistan'da Belucistan Eyaleti ve İran'da da Sistan-Belucistan Vilayeti bulunmakta olup; ilgili bölgeler, her iki ülkenin de en geri kalmış topraklarını oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak Beluçlar, geri kalmadıklarını; bilakis ilgili devletlerin politikaları neticesinde geri bırakıldıklarını düşünmektedir. Bu da ayrılıkçı Beluç grupların terör eylemleri noktasında toplumsal zemin bulmalarını ve haliyle eleman temin etmelerini kolaylaştırmaktadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; söz konusu bölgelerin bilinçli olarak geri bırakıldıklarını varsayan mevzubahis yaklaşım, gerçeği yansıtmamaktadır. Nitekim Pakistan ve İran, söz konusu coğrafyada ortak ticaret bölgeleri kurmak suretiyle bölgenin kalkınmasını sağlamaya çalışmakta ve esasen teröre yol açan şartları ortadan kaldırmak için çeşitli girişimlerde bulunarak işbirliği yapmaktadır. Fakat buna rağmen bölgenin ekonomik ve sosyolojik sorunları, ayrılıkçı Beluç terör örgütleri tarafından suistimal edilerek kullanılmakta ve bu da bölgeyi güvensizleştirmektedir.

Bahse konu olan durumun son örneği, 21 Mayıs 2023 tarihinde İran'da gerçekleşen ve altı güvenlik görevlisinin hayatını kaybetmesine sebebiyet veren terör saldırısıdır. İran'ın Sistan-Belucistan Eyaleti'nin Savaran Bölgesi'nde meydana gelen söz konusu saldırı, sınırdan sızmak isteyen teröristlerle yaşanan çatışmayı içermektedir. Nitekim bu hadisenin ardından açıklama yapan İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nasır Kenani, Pakistan Hükümeti'nden ikili anlaşmalar doğrultusunda sınır güvenliğini arttırmasını istemiştir.[1]

Kenani'nin sözleri, her ne kadar İslamabad yönetimine yönelik güvenlik zafiyeti eleştirisini barındıran açıklamalar olması hasebiyle İran'dan Pakistan'a yöneltilen bir tenkit izlenimi oluştursa da Tahran, İslamabad yönetimiyle geçmişte imzalanmış olan ikili anlaşmalara vurgu yapmış ve dolayısıyla terörle mücadelede iki ülke arasındaki işbirliğinin önemine dikkat çekmiştir.

Nitekim Pakistan da terörden muzdarip bir ülke olarak güvenlik politikalarında işbirliği süreçlerini önemsemekte ve terörle mücadele noktasında kararlı bir duruş ortaya koymaktadır. Zaten bu yüzden de Pakistan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, İran'da gerçekleşen terör saldırısı nedeniyle Pakistan halkı ve Pakistan hükümeti adına hayatını kaybedenlerin ailelerine ve İran Hükümeti'ne yönelik başsağlığı mesajı iletilmiş ve saldırı sert bir dille kınanmıştır.[2]

Anlaşılabileceği üzere İslamabad yönetimi, geçmiş dönemlerdeki gibi tarafların terör saldırıları nedeniyle birbirini suçladığı bir yaklaşımdan uzak durulması ve ortak güvenlik noktasında işbirliğini merkeze alan bir duruşun geliştirilmesi hususunda son derece sağduyulu bir tavır ortaya koymaktadır.

Tarafların ortak güvenlik kaygıları konusunda işbirliği arayışında olması ise son derece anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü sınırın herhangi bir tarafında ayrılıkçı Beluç hareketlerin güçlenmesi, ister istemez sınırın diğer tarafındaki Beluçlar üzerinde de özendirici bir etki yaratacaktır. Bu da iki ülke için de bölünme tehdidini barındırmaktadır. Bu anlamda tarafların toprak bütünlüklerini koruma hassasiyeti çerçevesinde bir araya gelmeleri ve işbirliğini güçlendirmeleri şaşırtıcı bir gelişme olmayacaktır. Zira gerek İslamabad'ın gerekse de Tahran'ın temel önceliği statükonun korunmasıdır.

Özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan'dan çekilmesinin ardından bölgede oluşan güç boşluğunun terör örgütlerine silaha erişim ve eleman temini konularında hareket alanı yarattığı bilinmektedir. Nitekim ayrılıkçı Beluç grupların terör saldırıları da ABD'nin Afganistan'dan çekildiği 31 Ağustos 2021 tarihinden itibaren yükseliş trendine girmiştir.

Aslında ABD'nin bilhassa küresel güç mücadelesindeki en önemli rakibi olan Çin'in öncülüğünde geliştirilen Kuşak ve Yol Girişimi'ni istikrarsızlaştırmak maksadıyla terör örgütlerine alan açacak şekilde Afganistan'dan çekildiği yönünde bir düşünce mevcuttur. Bilindiği üzere hem Pakistan hem de İran, Kuşak ve Yol Girişimi'ne katılmak için iştirak anlaşması imzalamış devletlerdir. Dolayısıyla bu iki ülkeyi hedef alan saldırıların aynı amaca hizmet ettikleri ve algılanan tehdidin de İslamabad ile Tahran arasındaki işbirliğinin önemini arttırdığı söylenebilir. Bu sebeple de taraflar arasında sınır güvenliğinin sağlanması, terörle mücadelede işbirliğinin artırılması ve Belucistan bölgelerinin kalkınması konularındaki işbirliğinin artacağı öngörülebilir.

Sonuç olarak İran'da 21 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleşen terör saldırısı, sınır güvenliği bağlamında İslamabad-Tahran ilişkilerini bir kez daha gündeme getirmiştir. Her ne kadar taraflar arasında bazı güven sorunları olsa da müşterek tehdidin terörle mücadele boyutunda taraflar arasındaki işbirliğinin gelişmesine yol açacağını öne sürmek mümkündür.

[1] "Iran Urges Pakistan to Boost Border Security After Deadly Attack", Voice of America, <https://www.voanews.com/a/iran-urges-pakistan-to-boost-border-security-after-deadly-attack/7102421.html>, (Erişim Tarihi: 22.05.2023).

[2] "Pakistan Strongly Condemns Terrorist Attack in Iran", Dünya News, <https://dunyanews.tv/en/Pakistan/725608-Pakistan-strongly-condemns-terrorist-attack-in-iran>, (Erişim Tarihi: 22.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Asya-Pasifik'te Kutuplar Dönemi: ABD-Filipinler Yakınlaşması

Asya-Pasifik Bölgesi'nin siyasi atmosferini bölgedeki kutuplaşmalar ve ittifaklar oluşturmaktadır. Nitekim bölgenin Çin ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) arasındaki rekabetin temel oyun sahası haline geldiği söylenebilir. Zira Asya-Pasifik, bu küresel nüfuz mücadelesinin merkezinde yer almaktadır. Şüphesiz söz konusu durum da bölge ülkelerini taraf seçmeye ve dış politika üretim süreçlerinde büyük güçlerden birinin yanında yer alarak işbirliği yapmaya itmektir.

Öte yandan bahse konu olan birlikler, ABD ve Çin gibi hegemon güçlerin de nüfuzlarını arttır-

maları, eylemlerine yönelik uluslararası kamuoyunda yalnız kalmamaları ve hem jeopolitik hem de jeostratejik olarak birbirlerine üstünlük sağlamaları noktasında bu aktörlere avantaj yaratmaktadır. Mevzubahis birlikliklerin temelinde de bilhassa askeri işbirlikleri yatmaktadır.

Nitekim bölgenin politik çerçevesi incelendiğinde Avustralya, Güney Kore, Japonya, Yeni Zelanda, Filipinler, Endonezya ve Vietnam gibi ülkelerin ABD ve NATO'yla yakın temaslar kurduğu söylenebilir. Zira bu ülkeler, bölgede Batı temelinde hareket etmekte ABD tarafından ihraç edilen "Çin karşıtlığı" üzerinden dış politikalarını şekillendirmektedir. Dahası ABD'nin

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

de bu aktörleri Çin'in çevrenmesi noktasında bir işbirliği fırsatı olarak gördüğü öne sürülebilir.

Bu kapsamda son zamanlarda söz konusu aktörler arasında Filipinler ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Filipinler'in jeopolitik konumlanışı, bahsi geçen yaklaşma açısından fikir vericidir. Çünkü Filipinler, Güneydoğu Asya'da yer almaktadır.[1] Bu sebeple de ülke, Güney Çin Denizi'nin doğusunda bulunmaktadır. Zira hem Dokuz Çizgi Hattı meselesiyle tartışmalı bir yapıya sahip olan Güney Çin Denizi'nin hem de Çin için bir toprak bütünlüğü sorunu olarak yer alan Tayvan'ın yakınında bulunması, Manila'ya Washington nezdinde işbirliği yapılması elzem bir bölgesel aktör haline getirmektedir.

Tüm bunların yanı sıra Asya-Pasifik'te taraflar arasındaki sınırlar keskinleşmekte ve kutuplar netleşmektedir. Bu da uzlaşma yolunu git gide tıkamakta ve bölgesel aktörlerin taraf seçme zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Nitekim güvenlik çerçevesinin oldukça kırılabilir bir hale geldiği böylesi bir konjonktürde Filipinler'in bazı tarihsel problemlere rağmen Batı ve ABD'yle daha yakın ve olumlu diyalog geliştirmeyi tercih ettiği söylenebilir.

Mevzubahis durumun en mühim örneklerinden birinin Manila'nın sıklıkla Güney Çin Denizi'yle ilgili endişelerini dile getirmesi olduğu ileri sürülebilir. Nitekim 20 Aralık 2022 tarihinde Filipinler Dışişleri Bakanlığı, Pekin'in Güney Çin Denizi'ndeki aktivitelerinin Manila'da "ciddi bir endişe" yarattığını söylemiştir. Aynı zamanda bakanlık, Çin'in buradaki eylemleriyle birlikte uluslararası hukuku ihlal ettiğini ve bölgesel statüyü yok saydığını belirtmiştir.[2]

Öte yandan 2 Şubat 2023 tarihinde Filipinler Savunma Bakanı Carlito Galvez ile ABD Savunma Bakanı Lloyd J. Asutin tarafından yapılan ortak bir açıklamada Manila'nın Washington'a dört yeni askeri üsse erişim fırsatı verdiği belirtilmiştir.[3] Zira her iki gelişme de Filipinler'in Çin'le arasına mesafe koyarak askeri anlamda ABD'yle bir birliklik içerisine girdiğini göstermektedir.

Dahası bu örneklerin yanında yaşanan son gelişme oldukça dikkat çekicidir. Nitekim Filipinler Devlet Başkanı olan Ferdinand Marcos Jr, ABD'ye dört günlük bir gezi düzenlemiş ve bu gezi kapsamında 1 Mayıs 2023 tarihinde ABD Başkanı Joe Biden'la Beyaz Saray'da görüşme gerçekleştirmiştir.[4] Söz konusu görüşmede taraflar arasındaki ikili ticari ilişkiler ve Filipinler'deki ABD yatırımlarının artırılması tartışılmıştır.[5]

Tüm bunlara ek olarak görüşmenin ana konusunu Çin'in Asya-Pasifik'te ve özellikle de Güney Çin Denizi'ndeki aktiviteleri oluşturmuş-

tur. Nitekim bu sebeple her iki devlet başkanı da Manila ile Washington'un askeri ve güvenlik temelli anlaşmalarını arttırmaları ve derinleştirmeleri konusunda mutabık kalmıştır.

Öte yandan Marcos, on yıl sonra Beyaz Saray'ı ziyaret eden ilk Filipinler Devlet Başkanı olmuştur.[6] Bilhassa görüşmede Çin'in bölgesel eylemleri üzerinde durulması, özellikle de Manila ile Washington arasındaki askeri bağların genişletilmesi konusu, Filipinler'in Çin karşıtlığı üzerinden ABD'yle yakın bir temas kurduğu ve tarafını seçtiği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak Filipinler, jeopolitik konumu ve bölgesel krizlere yakınlığı sebebiyle Asya-Pasifik'te stratejik öneme sahip bir aktör olarak ön plana çıkmaktadır. Nitekim bölgenin konjonktürü de devletleri taraf seçmeye zorlamaktadır. Washington'un stratejik öneminden dolayı Manila'ya verdiği önem sebebiyle de Filipinler'in Çin karşıtlığı noktasında ABD'yi ve dolayısıyla Batı'yı seçtiği söylenebilir.

[1] "The Philippines at A Glance", Permanent Mission of the Republic of the Philippines to the United Nations, <https://www.un.int/philippines/philippines/philippines-glance#>, (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

[2] "Philippines 'Concerned' over China Land Reclamation in Disputed Sea", Thai PBS World, <https://www.thaipbsworld.com/philippines-concerned-over-china-land-reclamation-in-disputed-sea/>, (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

[3] "Philippines Agrees to Allow US Wider Access to Military Bases", Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2023/2/2/philippines-set-to-allow-wider-us-access-to-military-bases>, (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

[4] "Biden Looks to Strengthen Ties with Philippines as Marcos Visits White House", Cable News Network, <https://edition.cnn.com/2023/05/01/politics/philippines-president-marcos-biden-defense/index.html>, (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

[5] "President Marcos Jr. Meets with President Biden – But the United States Position in Southeast Asia is Increasingly Shaky", Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/blog/president-marcos-jr-meets-president-biden-us-position-south-east-asia-increasingly-shaky>, (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

[6] "Ironclad: Biden, Marcos Jr Affirm United States-Philippines Security Ties", Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/1/ironclad-biden-marcos-jr-affirm-us-philippines-security-ties>, (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Özbekistan-İsrail İlişkilerinde Temel Faktör: Su

Küreselleşme ve ülkelerin ikili münasebetlerini geliştirme stratejileri günümüzde yeni işbirliği alanlarını ortaya çıkarmaktadır. Orta Asya ve Ortadoğu ülkeleri arasında da artan bir yakınlaşma söz konusudur. Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi sermaye sahibi Körfez ülkelerinin Orta Asya'ya artan ilgilerinin yanı sıra İsrail de bölge ülkeleriyle işbirliğini geliştirmeye yönelmektedir. Bölge ülkeleri nezdinde de İsrail'e olan ilgi artmaktadır.

21-23 Mayıs 2023 tarihlerinde Özbekistan Su Bakanı Shavkat Khamraev başkanlığındaki bir İsrail heyeti, Özbekistan'a ziyarette bulunmuştur. Söz konusu ziyaret, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler tarihinde bir ilk niteliğindedir. Görüşmelerde modern su sektörünün geliştirilmesi, gelecek vaat eden işbirliği alanları ve İsrail'in en iyi uygulamalarının incelenmesi konularında görüş alışverişinde bulunulmuştur. Ziyaret sırasında Bakan Khamraev, Enerji ve Altyapı Bakanı Israel Katz ve Tarım ve Yerel Kalkınma

Şeyma KIZILAY

Bakanı Avi Dichter ile bir araya gelmiştir. Ayrıca Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı Mashav'ın Özbekistan'da tarım ve su yönetimi konusunda bir uzman ofisi açma niyeti açıklanmıştır.[1]

Taraflar arasındaki bağların ve işbirliğinin çoğunlukla Mashav aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Halihazırda yürütülen diyalog ve kurulan ortaklıklarda Mashav'ın büyük rolü ve katkısı bulunmaktadır. Bu kalkınma işbirliği kurumu ile İsrail ve Özbekistan arasında çeşitli projeler hayata geçirilmektedir.

İkili ilişkilerin 30. yıldönümünün kutlandığı 2023 yılında Özbekistan ile İsrail Hükümetleri yeni işbirliği fırsatlarını değerlendirmeye de ağırlık vermektedir. Ayrıca iki ülke siyaset, diplomasi, ekonomi ve kültür alanlarındaki ikili işbirliklerine ilişkin görüşmeleri hızlandırmışlardır. Bununla birlikte hükümetler arası koalisyon çalışmalarının da yapıldığı bilinmektedir. 2023 yılının Mayıs ayında Özbekistan-İsrail Ticaret Odası'nın kurulması da gündeme gelmiştir. Özbekistan'ın İsrail Büyükelçisi Bayan Feruza Makhmudova mevzubahis oluşumun "ülkelerin iş çevrelerini birbirine yaklaştırmada önemli ve özel bir adım" olacağını ifade etmiştir.[2]

Dış yatırım çekme stratejisiyle hareket eden Orta Asya ülkelerinden biri olan Özbekistan, İsraili yatırımcıların Özbekistan iş dünyasındaki konumuna da önem vermektedir. Tel Aviv'in de Özbekistan'daki yatırımlara önem gösterdiği bilinmektedir. 24-26 Mart 2023 tarihlerindeki Taşkent Uluslararası Yatırım Forumu, bu anlamda iki aktör arasındaki ticari bağları güçlendiren bir etki oluşturmuştur. Bununla birlikte taraflar arasındaki işbirliği olanakları eğitimden sağlık sektörüne kadar çeşitli alanları kapsamaktadır. Tarımsal altyapının gelişimi konusunda da İsrail Özbekistan'a aktarımda bulunmaktadır. Modern su sektörü işbirliği bünyesindeki ziyaret de bu anlamda önemlidir.

Diğer yandan su ve sulama alanındaki işbirliğinin ikili münasebetlerin temel dinamiği olduğunu ifade etmek mümkündür. Özbekistan çapında, damla sulama sistemi, su depolama yöntemleri ve teknolojileri konusunda İsrail etkisi görülmektedir. Bu etki ikili ticarete de yansımaktadır. 2022 yılında ikili arasında tarım teknolojileri sektörünün de yer aldığı ticaret hacmi 40 milyar dolara ulaşmıştır.[3]

İsrail, ikili işbirliklerinde teknoloji transferini de büyük oranda gündeme getirmektedir. Özbekistan'la geliştirdiği ilişkilerde de gerek tarım ve sulama alanında gerekse diğer işbirliği sektörlerindeki teknolojik gelişmelerde sahip olduğu deneyimi ve kapasiteyi paylaşarak ortaklıkları derinleştirmeye odaklanmaktadır. Bilhassa 2020 yılında imzalanan İbrahim Anlaşmaları sonrasında Müslüman çoğunluklu ülkelerle olan ilişkilerini revize eden İsrail'in Özbekistan'la kurduğu bağlar geçmişe dayanmaktadır. Ancak hem anlaşma hem de bölgesel dengeleri değiştirecek gelişmelerin yaşanması ve enerji krizinin yarattığı etkiler gibi faktörler ikili münasebetleri güçlendirme niyetini de artırmıştır.

Vizesiz giriş çıkış yapılan bir ülke olarak İsraili yetkililer ve yatırımcılar için Özbekistan'ın değerinin daha da artacağını öngörmek mümkündür. Taşkent uluslararası prestijini artırmış, ikili münasebetlerini geliştirmiş vaziyettedir. Bölgesel meselelerde de aktif tutum sergilemekte ve Orta Asya'da lider olma amacı gütmektedir. Tel Aviv'in de Taşkent'i lider konumda gördüğü söylenebilir. Kapsamlı diyalog girişimleri ve işbirliği adımları da bunu doğrulamaktadır. 2022 yılının Mayıs ayında taraflar arasında ikili diplomatik istişarelerin yedinci turu gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda da mevcut bağların güçlendirilmesine dair karşılıklı niyetler beyan edilmiştir. Günümüzde atılan adımları da bu işbirliği fikrinin ürünü olarak görmek mümkündür.

Bununla birlikte Semerkant ve Buhara'da çoğunlukla bulunan Yahudi cemaatinin de iki aktör arasındaki yakınlığı arttırdığı söylenebilir. Birkaç yüzü bulan Yahudi diaspora Özbekistan ve İsrail arasındaki kültürel işbirliğinin temel aktörü niteliğindedir. Taşkent'te de 3.000 Yahudi'nin bulunduğu kaydedilmektedir.[4] Ayrıca günümüzde bu üç şehirde toplam 4.200 Yahudi'nin bulunduğu da kaynaklarda yer almaktadır.[5] Karşılıklı ziyaretler de gerek turizm işbirliği gerekse kültürel bağlar noktasında fayda sağlamaktadır.

Sonuç olarak İsrail ve Özbekistan arasındaki işbirliğinin ve yakınlığın artmaya devam edeceği görülmektedir. İkili ortaklığı güçlendirecek etkili faktörler bulunmaktadır. Özellikle su ve tarımsal işbirliği konusunun Özbekistan-İsrail ilişkilerinde belirleyici rol oynayacağı anlaşılmaktadır. Bahsi geçtiği üzere, İsrail Özbekistan'da tarım ve su uzmanlık ofisi açmaya hazırlanmaktadır. Ayrıca Aral Denizi yakınlarındaki bölgelerde yaşanan kuraklık sorununun çözümüyle ilgili olarak da İsrail-Özbekistan yakınlığının artacağını öngörmek mümkündür. Bu

konuda Taşkent Hükümeti'nin Tel Aviv'in yöntemlerine ve teknolojisine güvendiği görülmektedir. Özbekistan Tarım Bakanlığı aracılığıyla bu yönde çalışmalar yapılmaktadır.[6] Bu kapsamda İsraili uzmanları ve ülkeye yönelik yatırımları çekmek için faaliyetlerde bulunulması muhtemeldir.

Su temini, paylaşımı ve tedariki konusunun ilerleyen dönemlerin uluslararası ilişkilerinde temel ve başat faktör olması beklenmektedir. Bu noktada İsrail-Özbekistan işbirliğinin de Taşkent için oldukça mühim olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yeni işbirliği mekanizmalarının da bu alanda yoğunlaşacağı söylenebilir.

[1] "Uzbekistan and Israel Discuss Prospects for Mutual Cooperation in the Field of Water Management", Uz Daily, <https://www.uzdaily.uz/en/post/81177>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

[2] "Uzbekistan and Israel are strengthening their relationship", Jerusalem Post, <https://www.jpost.com/business-and-innovation/article-705377>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

[3] "Israel tightens ties with Uzbekistan", Al Monitor, <https://www.al-monitor.com/originals/2022/07/israel-tightens-ties-uzbekistan>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

[4] "The Jerusalem Post: Uzbekistan: Warm welcomes and Jewish communities on the Silk Road", Uzbekistan Travel, <https://uzbekistan.travel/en/o/jerusalem-post-uzbekistan-warm-welcomes-and-jewish-communities-silk-road/>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

[5] "Discovering A Timeless Legacy: The Story Behind Jewish Samarkand, Uzbekistan", World Jewish Travel, <https://www.worldjewishtravel.org/listing/discovering-a-timeless-legacy-the-story-behind-jewish-samarkand-uzbekistan/>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

[6] "Uzbekistan Counts on Israel's Help in Solving Problem of Drought in Regions Near Aral Sea – Ministry", Trend, <https://en.trend.az/casia/uzbekistan/3733802.html>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Rusya-Batı Hesaplaşmanın Balkanlar'daki Yansıması: Kosova Krizi

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, her ne kadar sahada Moskova ile Kiev'in karşı karşıya geldiği ve iki aktörün anlaşmazlıklarının neticesinde cereyan eden bir savaş olsa da arka planda Rusya-Batı rekabetinin bir sonucudur. Kuşkusuz söz konusu savaş, küresel güvenlik denklemlerini kırılganlaştırmış ve çeşitli coğrafyalardaki krizler tırmanışa geçmiştir. Bu bağlamda Rusya-Batı mücadelesinin yansıması olarak tırmanan krizlerden biri de Kosova Krizi'dir.

En temelde Kosova Krizi, Balkanlar'daki demografik heterojenliğin yansıması olarak Kosova'nın iç dinamikleri ve bölge devletlerinin yönelimleriyle ilişkili olsa da Balkanlar'ın aynı zamanda Güneydoğu Avrupa olması, krizin tırmanışını tetiklemektedir. Yani Batı'nın yaptırım baskısıyla yüzleşmek durumunda kalan ve Ukrayna'daki savaşta arzu ettiği tabloya ulaşamayan Rusya, Balkanlar üzerinden Batı'ya "Yakın çevrendeki krizler üzerinden seni istikrarsızlaştırabilirim." mesajını vermektedir. Bu anlam-

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

da Kremlin, Rusya'nın Ukrayna kaybettiği bir savaşın tüm dünyanın kaybedeceği bir sürece evrileceğini ima etmektedir. Balkanlar da bu noktada krizler ve çatışmalar üzerinden Batı üzerindeki baskın arttırılmak istendiği bir alan olarak dikkat çekmektedir. Kuşkusuz mevzubahis mesajın verilmesi noktasında Moskova yönetiminin pan-Slavizm bağlamında etki edebildiği Sırların rolü büyüktür.

Sırbistan'ın "Büyük Sırbistan" ideali de düşünüldüğünde, Belgrad yönetiminin tüm Sırların korucusu olma gayesiyle hareket ettiği söylen-ebilir. Bu yüzden de Kosova'nın kuzeyinde yaşayan Sırların durumu özelde Sırbistan ile Kosova'nın ve hatta Kosova nüfusunun büyük çoğunluğunun Arnavut olması hasebiyle Arnavutluk'un ve genelde ise Rusya ile Batı'nın karşı karşıya gelmesine sebebiyet verebilir.

Rusya'nın Balkanlar üzerinden Batı'ya baskı yapmasının Ukrayna'daki savaşın ardından tırmanışa geçmesi de bundan kaynaklanmak-tadır. Nitekim 2022 yılının Nisan ayından itibaren Kosova'nın kuzeyinde yaşanan seçim tartışmaları ve 2022 senesinin Kasım ayında patlak veren plaka ve tek tip kimlik krizi, Priştine yönetimi ile Kosovalı Sırları karşı karşıya getirmiştir. Bu da bölgede savaş çanlarının çalmasına yol açmıştır. Yaşanan gerilimin nihayetinde ulaştığı nokta ise Kosova'nın kuzeyinde; yani Sırların yoğun olduğu bölgede Sırların boykot çağrısının gölgesinde yapılan seçimlerin ardından seçilen üç belediye başkanının yemin etmesiyle meydana gelen protestolardır.[1] Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Kosova Görev Gücünün (KFOR) hedef alındığı protestolara ilişkin Kosova polisi, durumun kontrol altında olduğunu dile getirse[2] de Kosova'daki Sırların en büyük partisi olan Sırp Listesi, protestoların devam edeceğini açıklamıştır.[3]

Anlaşılabileceği üzere, Kosova'daki durum son derece kırılgandır. Bu söz konusu Kosova'nın güvenliğinin sağlama noktasında KFOR görev yapmaktadır. Üstelik Kosova Başbakanı Albin Kurti'nin bölgede yaşanan gelişmelerin ardından yaptığı çağrı neticesinde NATO, söz konu-su ülkeye 700 asker daha göndereceğini açıklamıştır.[4] Bu da Rusya'nın pan-Slavist argümanlar üzerinden Sırlar aracılığıyla bölgeyi istikrarsızlaştırma girişimine karşı Batı'nın Kosova'daki nüfuzunu arttırmaya yöneldiği şeklinde yorumlanabilir.

Göz ardı edilmemesi gereken bir nokta da Batı'nın kendi içerisindeki bölünmüşlüktür. ABD, çeşitli coğrafyalarda Rusya'yı tahrik eden ve çatışmalar üzerinden yıpratmak isteyen bir tavır içerisindedir. Ukrayna'daki savaşın uzamasını isteyen aktörlerin başında da Washington yönetimi gelmektedir. Buna karşılık Avrupa Birliği (AB) krizlerin ağır maliyetlerinden sakınmakta ve güveniksizleşme olasılığından kaygı duymaktadır. Bundan mütevellit 30 Mayıs 2023 tarihinde yaptığı açıklamada AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Jo-sep Borrell, taraflar arasında diyalog düzenlemek için çalıştığını ifade etmiştir.[5] Benzer şekilde 30 Mayıs 2023 tarihinde Fransa Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada da Kosova'daki gerilimin yatıştırılmasının Avrupa'nın güvenliği açısından önemli olduğu belirtilmiştir. [6] Yaşanan gelişmelere dair endişelerini dile getiren bir diğer isim ise Arnavutluk Başbakanı Edi Rama'dır.[7] Bu da Tiran yönetiminin Kosova konusundaki hassasiyetiyle yakından ilişkilidir. Bununla birlikte Tiran'ın "Büyük Arnavutluk" idealinin bulunduğu ve işlerin kontrolden çıkması halinde Balkanların bir kez daha Balkanlaştırılabileceği söylenebilir.

Üzerinde durulması gereken bir başka husus da Rusya'nın Sırlar üzerinden birtakım hedeflerine ulaşmak istemesine rağmen Belgrad yönetiminin aslında kendi ulusal çıkarlarını göz önünde bulunduran her devlet gibi güç merkezleri arasındaki dengeleri gözeterek çok yönlü ve çok boyutlu bir dış politika uygulamak istediğidir. Yani Sırbistan, bir yandan Rusya'yla ilişkilerini sürdürmek isteyen ve bu bağlam-da Moskova'ya yaptırım uygulamaktan kaçınan bir devletken; diğer taraftan da Batı yönelimi de olan bir aktördür. Bu anlamda Sırbistan dış politikasının bir boyutunu da AB üyeliği hedefi oluşturmaktadır. Söz konusu hedefin krizin derinleşmesinin engellenmesi bakımından fırsat sunduğu söylenebilir. Fakat her şeye rağmen sürecin Belgrad'ı tercih yapmaya zorlama ihtimali de vardır.

Vaziyeti açmak gerekirse, Kosova'nın bağımsızlığı, en temelde Rusya'ya pan-Slavizm politikasının sınırlarının ve sınırlılıklarının gösterildiği hadise olmuştur. Aynı şekilde bu bağımsızlık, Belgrad'a da "Büyük Sırbistan" idealinin realiteden kopuk olduğunu göstermiştir. Fakat buna rağmen gerek Rusya gerekse de Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlığını tanımamaktadır. Bu anlamda tercih yapmak durumunda kalan bir Belgrad'ın Batı'dan kopmak durumunda kalması ihtimal dahilindedir.

En temelde bu olasılık, Sırbistan'ın kendi içindeki bölünmüşlükten kaynaklanmaktadır. Nitekim 29 Mayıs 2023 tarihinde Sırbistan Cumhur-başkanı Alexander Vucic, Kosovalı Sırları, NATO unsurlarıyla çatışmaya girmemeye çağırarak sürecin NATO'nun bölgedeki asker sayısını

arttırmasıyla neticelendiğine dikkat çekmiş ve protestoların Kurti'nin amaçlarına hizmet ettiğini belirtmiştir. AB üyeliği hedefi hasebiyle rasyonel zeminde kalmaya özen gösteren ve sağduyulu bir söylem geliştiren Vucic'in aksine Sırbistan'da aşırı sağ olarak nitelendirile-bilecek güçlü bir siyasi eğilim vardır. Zaten bu yüzden de Vucic'in açıklamalarının akabinde Belgrad'da Cumhurbaşkanı'nın duruşunu eleştiren protestolar düzenlenmiştir.[8]

Nihayetinde mevzubahis protestolar, tercih yapmak durumunda kalan bir Belgrad'ın Rusya'nın beklentileriyle örtüşen bir siyaset anlayışını içselleştirebileceğine işaret etmektedir. Bu da Sırp liderin AB bağlamında krizi yatıştırmaya çalışan yaklaşımının aksine; gelecekte Sır-bistan'ın yalnızca Kosova'da değil; Bosna Hersek'te de Sırp milliyetçiliğinin yükselişe geçmesine yol açacak stratejiler geliştirebileceğinin habercisidir. Aynı zamanda bu durum, Balkanlardaki etnik gerilimi yükseltecek ve dolayısıyla bölge, Batı-Rusya rekabeti bağlamında dış güçlerin müdahalesine daha açık hale gelecektir.

İfade etmek gerekir ki; Balkanlar, etnik anlamdaki heterojen yapısı nedeniyle kırılgan bir güvenlik denkleminde sahiptir. Bu durum, bölge devletlerinin kolaylıkla karşı karşıya gelebilmesine yol açmaktadır. Kosova merkezli olarak yaşanan gelişmeler de bunu teyit eder mahi-yettedir. Süreç, Kosova, Kosova Sırlar ve Sırbistan üçgeninde cereyan etse de bölgesel boyutta Arnavutluk'un da yaşanan gelişmeleri yakın takip ettiği görülmektedir.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Moskova ile Batı arasındaki hesaplaşmayı hızlandırması ise jeopolitik anlamda kırılgan fay hatlarına sahip olan Balkanlar'da Rusya-Batı mücadelesini de hızlandırmıştır. Bunun yansımalarını Kosova Krizi'nde de görmek mümkündür. Neticede Balkan-lar'ın Kosova üzerinden bir kez daha Balkanlaştırılma riskiyle karşı karşıya olduğu söylenebilir.

[1] "Gradonačelnici tri opštine na sjeveru Kosova položili zakletvu", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/5/25/gradonačelnici-tri-opštine-na-sjeveru-kosova-položili-zakletvu>, (Erişim Tarihi: 31.05.2023).

[2] "Situation in Northern Kosovo under Control Police Says", Albanian Daily News, <https://albaniandailynews.com/news/situation-in-north-ern-kosovo-under-control-police-says->, (Erişim Tarihi: 31.05.2023).

[3] "Kosovo's Largest Serbian Party Vows To Continue Protests Until Demands Met", RFRL, Kosovo's Largest Serbian Party Vows To Continue Protests Until Demands Met, (Erişim Tarihi: 31.05.2023).

[4] "NATO raspoređuje dodatnih 700 vojnika na Kosovu", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/videos/2023/5/30/nato-rasporedjuje-dodatne-snage-na-kosovu>, (Erişim Tarihi: 31.05.2023).

[5] "Borrel radi na organizaciji dijaloza Kosova i Srbije na visokom nivou", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/5/30/borrel-radi-na-organizaciji-dijaloza-kosova-i-srbije-na-visokom-nivou>, (Erişim Tarihi: 30.05.2023).

[6] "France Says It Vital European Security Calm Kosovo", Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/france-says-it-vital-europe-an-security-calm-kosovo-%20tensions-2023-05-30/>, (Erişim Tarihi: 30.05.2023).

[7] "Rama zabrinut zbog dešavanja na sjeveru Kosova: Ovo je opasno i nepotrebno", Oslobodjenje, <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/region/rama-zabrinut-zbog-desavanja-na-sjeveru-kosova-ovo-je-opasno-i-nepotrebno-863701>, (Erişim Tarihi: 31.05.2023).

[8] "Nekoliko stotina građana na protestu u Beogradu nezadovoljni odnosom države prema krizi na Kosovu", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/videos/2023/5/29/nekoliko-stotina-gradjana-na-protestu-u-beogradu-nezadovoljni-odnosom-drzave-prema-krizi-na-kosovu>, (Erişim Tarihi: 31.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Ekonomik Gelişmenin Yunan Seçimlerine Yansımaları

Yunanistan, geçmişten beri Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) için önemli bir olmuştur. Ekonomik anlamda çeşitli sıkıntılar yaşasa da söz konusu örgütler, birçok kez Atina yönetimine desteğini göstermiştir. Yunanistan ekonomisi, seçimlerde de etkisini göstermiştir. Nitekim Başbakan Kiriakos Miçotakis'in ekonomik kalkınmaya odaklanan çalışmalarını arttırdığı görülmektedir.

Yunanistan'da yapılan reformların görece işe yaradığını söylemek mümkündür. Zira Yunan ekonomisi, 2023 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yıla nazaran cari ve sermaye hesabı açığında düşüş yaşamıştır.[1] Yunanistan ekonomisi, 2010 yılında yaşanan krize nazaran günümüzde iyiyeye gitmektedir. Yunanistan ekonomisinin büyüd-

ğünü gösteren bir diğer gelişme olarak da Yunanistan Sigorta Şirketleri Birliği'nin yayınladığı rapordan bahsedilebilir.

Söz konusu raporda, ülkede faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin prim üretiminin 2022 senesinin aynı dönemine göre yüzde 6,8 büyüdüğü ifade edilmiştir.[2] Dolayısıyla Yunanistan ekonomisinin istikrarlı bir gelişim gösterdiğini ifade etmek mümkündür. Çünkü hükümetin bu konuda birçok politikası vardır. Dikkat çekici politikalardan biri de 2023 yılı için planlanan ve toplam bütçesi 150 milyon avro olan turizm sübvansiyonlarıdır.[3]

Yunanistan'daki ekonomik iyileşme uluslararası kamuoyunun da dikkatini çekmektedir. Bilhassa

Veli Can AKKAŞ

AB için demokrasi ve ekonomi arasındaki ilişkinin oldukça önemli olduğu ortadadır. Ülkedeki istikrarlı iyileşmenin yabancı sermayeye de güven verdiği görülmektedir. Söz konusu güveniyse Yunan devlet borçlarıyla ilgilenen banka analistlerinin verdikleri bir demeçte Yunanistan'ı yatırım yapılabilir kredi notuna geri döndüğüne yönelik görüşlerini ifade etmiştir.[4] Ekonomideki tüm bu gelişmeler Yunan hükümetinin prestijine de katkı sağlamaktadır. Zira seçimlerde Yeni Demokrasi'nin zaferi durumunda siyasi istikrar ve ekonomik büyümeyi destekleyen reformların uygulanacağına dair büyük bir kamuoyu oluşmuş ve dolayısıyla kredi iyileştirilmelerinin önünün açılacağına dair görüşler söz konusu olmuştur.[5]

Yunanistan'daki ekonomik iyileşme, Miçotakis'in geçmiş dönemde yaşanan ekonomik krizin izlerini sildiğini göstermektedir. Ayrıca gerek NATO gerekse AB'yle olan yakın ilişkilerin ekonomik istikrarın yanında siyasi istikrara da katkı sağladığı belirtilmektedir. Özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) iyi ilişkilerin bir göstergesi olarak ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Yunanistan'ı "vazgeçilmez bir NATO müttefiki ve ortağı" olarak tanıması, Yunan halkının hükümete bakışına olumlu yansımıştır.[6] Buna ek olarak ABD Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu'nun Elefsis Tersaneleri için 125 milyon dolarlık krediyi onaylaması da Yunanistan'ın refah yolu için önemli bir adım olacaktır.[7] Tüm bu gelişmelerden hareketle, Miçotakis yönetiminin devamına kesin gözüyle bakılsa da 21 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleşen seçimlerde Miçotakis, oyların yaklaşık %41'ini almasına rağmen mutlak zafere ulaşamamıştır.[8]

Yeni Demokrasi Partisi'nin kesin zaferinin önündeki en önemli engelin ise yakın geçmişte yaşanan tren faciası olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu trajik olayın iktidara siyasi bir bedel ödeteceği ortadaydı.[9] Hükümet, tren trajedisinin faturasını ödese ve halkın tepkisiyle karşılaşsa da Yeni Demokrasi Partisi'nin 25 Haziran 2023 tarihindeki ikinci turda kazanacağı düşünülmektedir. Bilhassa Miçotakis'in "Halk, çoğunluk hükümeti tarafından ve başkalarının yardımı olmadan Yeni Demokrasi Partisi tarafından yönetilen bir Yunanistan seçimi istedi." şeklindeki açıklaması, ikinci tur noktasında Yunan iradesine ışık tutmaktadır.

Yunanistan'ın seçimlerde ikinci tura gitmesi, hükümeti çeşitli politikalara ilişkin özeleştiriyeye yönlendirse de bu seçimlerde asıl sorgulanan Radikal Sol Koalisyon (SYRIZA) olmuştur. Zira ana muhalefet partisi, %11 oy kaybetmiş ve daha etkili bir muhalefet için yeni yolların aranmaya başlandığı görülmüştür. SYRIZA'nın bu ağır oy kaybı ise Miçotakis'in başarısından ziyade; SYRIZA'nın başarısızlığı olarak yorumlanabilir. Özellikle de merkez sol görüşleriyle bilinen Panhelenik Sosyalist Hareket, (PASOK) ve Avrupa Gerçekçi İtaatsizlik Cephesi (MERA) gibi partilere de seçmenin dağıldığı anlaşılmıştır. Ancak fikir değiştiren seçmenin en çok Miçotakis'e yöneldiğini de unutmamak gerekmektedir. Söz konusu başarısızlığın şokuyla sarsılan SYRIZA yönetiminde ise ciddi bir karmaşanın baş gösterdiğini öne sürmek mümkündür.

Son kertede Yunanistan'daki seçimlerin henüz bir kazananı olmasa da kamuoyu nezdinde Yeni Demokrasi Partisi'nin kazanacağına dair güçlü bir algı vardır. Bu algının geniş kitlelere yayılmasında ise hükümetin gerek dış politikadaki adımları gerekse de Yunan ekonomisine yönelik gerçekleştiren reformların etkili olduğunu söylemek mümkündür.

[1] "Drop Recorded in Greece's Current Account Deficit", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/economy/1211613/drop-recorded-in-greeces-current-account-deficit/>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

[2] "SYRIZA Turmoil as Senior MP Resigns", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/news/1211312/syriza-turmoil-as-senior-mp-resigns>, (Erişim tarihi:24.05.2023).

[3] "Financial Aid for SMEs in Tourism", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/economy/1211612/financial-aid-for-smes-in-tourism>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

[4] "Greece's Bonds Trade as if Onvestment Grade Already Achieved", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/economy/1211981/greeces-bonds-trade-as-if-investment-grade-already-achieved>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

[5] "DBRS: Sunday's Vote Could Lead to credit Improvement for Greece", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/economy/1211700/dbrs-sundays-vote-could-lead-to-credit-improvement-for-greece>, (Erişim Tarihi: 24.05.2023).

[6] "US State Department Affirms Greece as Indispensable NATO Ally, No Update on F-35 Sale", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/news/1211757/us-state-department-affirms-greece-as-indispensable-nato-ally-no-update-on-f-35-sale>, (Erişim Tarihi: 24.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Hint-Pasifik'in Sakin Gücü: Endonezya

Soğuk Savaş'tan sonra başlayan, 2000'li yılların başına kadar devam eden ve ardından türbülans çağına giren uluslararası ilişkiler, uzun süredir devam etmekte olan düzen arayışlarında yeni bir sayfa açmıştır. Devletler arası çatışmalar, devlet içi rekabetler ya da devlet dışı organizasyonların siyasi hedefleri; yerini daha büyük tektonik hareketlere neden olacak jeopolitik çekişmeye, başka bir deyişle "Yeni Büyük Oyun"a bırakmıştır.

Sistemdeki başat aktör olan Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) görece güç kaybetmesi neticesinde çok kutuplu bir yapıya dönmeye başlayan küresel sistem, merkez devlet-çeper bölge ilişkilerini zayıflatırken; yükselen bölge-

merkez devlet sistemini kuvvetlendirmiştir. Bir diğer ifadeyle; her jeopolitik bölgenin kendi öz kuvveti olmasına rağmen ABD'nin tüm bölgeler üzerinde kurduğu hakimiyet sebebiyle farklı güç merkezleri, yıllardır geri planda kalırken; hiç şüphesiz günümüzde yaşanan gelişmeler, durumun tam tersine döndüğünü göstermektedir. Lakin Doğu'da, Batı'da, Kuzey'de, Güney'de ve Orta Hat'ta ortaya çıkan yeni güç merkezlerinin hiçbiri Hint-Pasifik Bölgesi'nin yükselişi kadar ön plana çıkmamış, oyun değiştirici olarak atfedilmemiştir.

ABD'nin Batı sahillerinden Afrika'nın doğu sahillerine, oradan da Süveyş Kanalı'na kadar uzanan Hint-Pasifik; dünyanın en kalabalık ülke-

Mustafa Cem KOYUNCU

lerine ev sahipliği yapmasıyla, dünyanın en güçlü ordusuna sahip 10 ülkeden 7'sini bulundurmasıyla, nükleer silah sahibi 6 ülkenin yer almasıyla, en yoğun 10 limanın 9'unu bünyesinde toplamasıyla, toplam deniz ticaretinin yaklaşık %60'ın barındırmasıyla ve dünyanın en güçlü ekonomilerine sahip ülkelere ev sahipliği yapmasıyla hem bölgesel hem de küresel güçlerin yeni oyun sahasını oluşturmaktadır.[1]

Hint-Pasifik'in yükselişi, şüphesiz Çin ve ABD gibi rakip odakların küresel güç projeksiyonlarında bölgeyi birinci öncelik olarak vurgulamasını beraberinde getirmektedir. Söz konusu durum, bir taraftan bölge için yeni şanslar ve fırsatlar yaratırken; diğer taraftan da Çin ile ABD arasında küresel güç mücadelesinden kaynaklanan rekabet sebebiyle istikrarsızlık ve iki kutup arasında taraf seçme zorluğu vadetmektedir.

Uluslararası ilişkiler, Büyük Güç Rekabeti Çağ'ında giderek bir türbülansa doğru sürüklenirken; paradoksal olarak devletlere de kendi bölgelerinde gücünü arttırma fırsatı sunmaktadır. Şüphesiz bu durum, ülkelerin attığı ve atacağı stratejik adımlarla doğru orantılıdır. Tarafsız kalmayı seçen, kendi milli politikalarını önceleyen ve kazan-kazan şiarıyla barış ve refaha odaklanan bölgesel güçler, kutuplar arası aktif tarafsızlık duruşlarıyla hem üçüncü bir yol sunmakta hem de bölgesel liderliğini pekiştirmektedirler. Her ne kadar Hint-Pasifik, giderek Çin ve ABD merkezli gelişmelere göre şekillendirilmeye çalışılsa da bölgede önemli bir güç olan Endonezya, uzun yıllardır üçüncü bir yolun varlığına inanmaktadır.

Hint ve Pasifik Okyanuslarının merkezinde konumlanan dünyanın en büyük takımada devleti ve Güneydoğu Asya'nın en büyük ülkesi olan Endonezya, geçmişten gelen liderlik geleneği ve Güneydoğu Asya ülkeleri içinde tartışılmaz gücü sayesinde gerilim ve taraf seçme politikalarını reddetmek isteyen bölge ruhunun, dayanak noktasını temsil etmektedir. Seçtiği tarafa büyük avantajlar sağlayacak ve bunun faydasını belki de kısa dönemde bir hayli hissedecek olan Endonezya, bunun yerine uzun vadeli bir strateji izlemeyi tercih etmekte ve kendisini merkeze alan bir Güneydoğu Asya tasarlamaktadır. Özellikle de 2014 yılında Joko Widodo'nun göreve gelmesiyle başlayan süreçte Jakarta, 10 bölge devletinin üye olduğu Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'ni de (ASEAN) etkin bir şekilde kullanarak hem bir blok inşa etmeye çalışmış hem de ASEAN içinde alınan kararlarda etkin olarak bölgesel liderliğini kuvvetlendirmiştir.

ASEAN üyeleri arasında hem demografik hem de ekonomik anlamda en güçlü ülke olan Endonezya, örgüt içinde lider rolü oynamak için merkezîyetçilik politikalarına ön ayak olmaktadır. 2019 yılında ASEAN'in resmi olarak açıkladığı Hint-Pasifik Stratejisi'nde,

Endonezya Dışişleri Bakanlığı'nın çabalarının belirleyici olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira 2013 yılında Endonezya Dışişleri Bakanı Marty Natalegawa tarafından açıklanan "Hint-Pasifik Dostluk ve İşbirliği Antlaşması", ASEAN'in mevcut Hint-Pasifik politikalarının temelini oluşturmakta, merkezîyetçilik politikalarına vurgu yapmaktadır.

2018 yılının Kasım ayında Doğu Asya Zirvesi'nde konuşan Endonezya Başkanı Jokowi Widodo; açıklık, kapsayıcılık, şeffaflık, uluslararası hukuka saygı ve ASEAN merkezîyetçiliğini vurgulayan açıklamalarda bulunarak "ASEAN Merkezîyetçiliği" kavramının teorik-pratik zeminini kurgulamıştır.[2]

Üstelik Endonezya, ASEAN içinde kurulan ASEAN Bölgesel Forumu, Doğu Asya Zirvesi ve ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı gibi kurumların aktif bir şekilde çalışmasına öncülük ederek ABD ve Çin'i bu kurumlara dahil olmasını desteklemiştir. Bu sayede ASEAN'ı Çin ve ABD'nin stratejilerini izleyen bir kurumdan çok Pekin ve Washington'un ASEAN'in yolunu takip etmeye zorlamayı başarmıştır. ABD'nin Çin'i çevreleme politikası bağlamında uyguladığı "Özgür ve Açık Hint-Pasifik" stratejisini; ASEAN merkezli ve Çin dahil bütün ülkeleri kapsayan bir yaklaşımla ele alan Endonezya, bu anlamda liderlik kapasitesine sahip olduğunu ve bu role yönelik isteğini göstermiştir.

Endonezya'nın son 10 yılda jeopolitik ve liderlik konularında attığı başarılı adımların yanında ekonomik alanda da önemli bir mesafe katettiği somut bir gerçekliktir. Küreselleşmenin ve Atlantik üstünlüğünün sorgulandığı bir zamanda, başta Asya olmak üzere farklı coğrafyalarda giderek güçlenen ekonomilerden birisi olan Jakarta, buna uygun stratejiler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Nitekim Economist'e göre Endonezya, son on yılda Çin ve Hindistan hariç 1 trilyon doların üzerindeki diğer tüm ekonomilerden daha hızlı büyüyerek üst orta gelirli ülkeler arasına dahil olmuştur.[3]

Çin'in 2013 yılında başlattığı Kuşak-Yol Girişimi'nin önemli durakları arasında yer alan Endonezya, dünyadaki birçok ülke gibi Çin'le sıkı ekonomik bağlar kurmuş ve büyük çapta yatırımları ülkesine çekmeyi başarmıştır. 2005 yılında taraflar arasında imzalanan "Stratejik Ortaklık"[4] ve 2013 yılında imzalanan "Kapsamlı Stratejik Ortaklık"[5] anlaşmalarından bu yana Pekin-Jakarta ekonomik etkileşimi hızlı bir şekilde artmıştır ve Çin, Endonezya'nın en büyük ticari partneri haline gelmiştir. Pekin yönetimi tarafından açıklanan resmi verilerine göre, 2021 yılında ikili ticaret bir önceki yıla göre yüzde 58,6 artışla 124,4 milyar dolara ulaşırken; Çin'in ihracatı yüzde 48,1 artışla 60,7 milyar dolara, ithalatı ise yüzde 70,1 artışla 63,8 milyar dolara yükselmiştir.[6]

Çin'in son dönemdeki büyük yatırımları arasında Cakarta-Bandung Yüksek Hızlı Demiryolu, Batang Toru Hidroenerji Projesi, Morowali'de bir elektrikli araç ve lityum pil fabrikası, Jatigede barajı, Medan-Kualanamu otoyolu ve Kuala Tanjung limanı ön plana çıkarken;[7] kömür, nikel, bakır, palmiye yağı ve tarım ürünleri gibi ürünler Endonezya'nın ana ihraç ürünleri olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle de Çin-Avustralya hattındaki gerilimlerden sonra kömür, Çin açısından giderek kritik bir ticari ürün haline gelmiştir. Japonya, Avrupa Birliği (AB), Avustralya ve bölge dışı aktörlerden de önemli yatırımlar çeken Jakarta, birçok alanda sunduğu yatırım dostu yasal düzenlemeler sayesinde özellikle alt yapı ve jeotermal gibi enerji alanında önemli fırsatlar sunarak[8] hem dış yatırımı teşvik etmekte hem de buna bağlı olarak işsizlik oranını düşürmektedir.

Hint-Pasifik'in ana aktörlerinden olan Çin ile ekonomik ilişkilerini güçlendiren Jakarta, eş zamanlı olarak Hint-Pasifik'in bir diğer güçlü aktörü olan ABD'yle de güvenlik ve askeri alanda işbirliğini derinleştirmektedir. Son yıllarda ABD ile Endonezya arasındaki ilişkiler, güvenlik ve diplomatik alanda hızla gelişmekte ve iki tarafın da ortak çıkarları etrafında şekillenmektedir. Bilhassa eski ABD Başkanı Barack Obama'nın ziyaretiyle artan ilişkiler, 2010 senesinde imzalanan "Kapsamlı Ortaklık"[9] anlaşması ve 2015 yılında imzalanan "Stratejik Ortaklık" anlaşmalarıyla yeni bir boyuta geçmiştir. Her sene düzenlenen askeri tatbikat ve etkinlik sayısı bakımından Endonezya'nın en büyük savunma ortağı konumunda olan Washington, terörle mücadele ve aşırılıkla mücadele alanında önemli bir partner görevi üstlenmektedir.

Ayrıca Jakarta, Pekin ile Natuna Adası üzerinde yaşadığı yetki tartışmalarında ve zaman zaman yaşanan gerilimlerde Washington'u en önemli güvenlik partneri olarak görmektedir. Bu çerçevede yapılan tatbikatlarda ön plana çıkan ve iki ülkenin düzenlediği en büyük tatbikat olan "Süper Garuda Kalkanı", zaman zaman Endonezya'nın Natuna problemindeki en önemli caydırıcılık unsuru olarak lanse edilmektedir.

Endonezya ile ABD arasında gerçekleşen güvenlik ilişkilerinde silah satışlarının da önemli bir yeri vardır. 2021 yılında ABD'nin açıkladığı verilere göre Washington, 2015-2019 yılları arasında F-16C/D Blok-25 savaş uçakları, Longbow ve Apache Blok-25 saldırı helikopterleri ve Osprey uçakları gibi araçları içeren 1,88 milyar ABD doları tutarında askeri araç ihraç etmiştir.[10] 2022 yılında ise ABD Endonezya'ya, 14 milyar dolar değerinde 36 adet F-15EX savaş uçağı satmıştır.[11] Bu satışın Endonezya'nın Rusya'dan alacağı SU-35 savaş uçaklarını yaptırımlar nedeniyle iptal etmesinin hemen ardından gelmiş olması not edilmelidir. Hint-Pasifik stratejisinin çekirdeğini oluşturan özgür, açık ve kurallara dayalı düzen fikirler-

ini bölgesel barış açısından da önemli gören Endonezya, ABD'yle kendi çıkarları doğrultusunda artan bir ortaklık süreci yürütmektedir. Hint-Pasifik bölgesindeki büyük güç rekabeti arasında ekonomik çıkarları, ülke güvenliği ve sosyal dokusu arasında önemli bir denge kuran Endonezya'nın 2024 yılında seçime gidecek olması, şüphesiz bölgenin beklediği en önemli gelişmelerin başında gelecektir. Yasa gereği 2 dönemden sonra aday olamayan Widodo yerine başkanlık için en muhtemel aday olarak görülen mevcut Savunma Bakanı Prabowo Subianto, Endonezya'nın bölgenin mevcut durumuna karşı verdiği güçlü bir mesaj olabilir. Zira son 10 yılda Hint-Pasifik'te ekonomi merkezli inşa edilen uluslararası ilişkiler giderek savunma ve güvenlik merkezli bir yapıya doğru evrilmektedir. Böylesi bir dönemde askeri bürokrasi içinden gelen bir liderin ülkenin başına geçip diplomatik bir zeminde politika üretmesi, giderek güvenleştirilen Hint-Pasifik'te Jakarta'nın uzun süredir devam eden taraflar arası eşit mesafe stratejisini başarıyla devam etmesini sağlayabilir.

Çin ile ABD arasında sıkışan Endonezya, bir yandan Hint-Pasifik'te ASEAN'ın öncü ülkesi olarak bölgesel anlamda bir jeoekonomi-jeogüvenlik dengesi kurmaya çalışan, diğer taraftan hem Rusya hem de Ukrayna liderleriyle görüşüp küresel çapta da aktif tarafsızlık politikası izlemeye çalışan Endonezya, gelecek dönemin yükselen güçleri arasında görülmelidir. Bağımsız ve aktif olarak tercüme edebileceğimiz "Bebas Dan Aktif" stratejisini dış politikasının ana nüvesi olarak devam ettirecek bir Endonezya, hiç kuşkusuz Hint-Pasifik'teki artan gerilimi balans edebilecek bir aktör konumunda görülecektir.

[1] "Indo-Pacific Strategy Report: Preparedness, Partnerships, and Promoting a Networked Region", The Department of Defence, <https://media.defense.gov/2019/Jul/01/2002152311/-1/-1/1/DEPARTMENT-OF-DEFENSE-INDO-PACIFIC-STRATEGY-REPORT-2019.PDF> (Erişim Tarihi: 17.5.2023).

[2] "Indo-Pacific Concept Important for ASEAN: President Jokowi", Cabinet Secretariat Of The Republic Of Indonesia, <https://setkab.go.id/en/indo-pacific-concept-important-for-asean-president-jokowi/>, (Erişim Tarihi: 17.5.2023).

[3] "Why Indonesia Matters", The Economist, <https://www.economist.com/leaders/2022/11/17/why-indonesia-matters>, (Erişim Tarihi: 17.5.2023).

[4] "China and Indonesia Seal Strategic Pact", The New York Times, <https://www.nytimes.com/2005/04/26/world/asia/china-and-indonesia-seal-strategic-pact.html>, (Erişim Tarihi: 17.5.2023).

ANKASAM ANALİZ

Çin-Kazakistan Enerji İşbirliğinde Derinleşme Adımları

Çin, Orta Asya ülkeleriyle olan bağlarını güçlendirmeye yönelik bir dış politika izlemektedir. Bölge ülkeleri de Pekin'le olan münasebetlerini geliştirme gayretini içersindedir. Bu yüzden de çeşitli alanlardaki ortaklıkları güçlendirmek için adımlar atılmaktadır. İşbirliği kalemleri arasında en fazla öne çıkan konulardan birinin ise enerji sektörü olduğu görülmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı hasebiyle ülkelerin enerji politikalarını revize etmesini gerektiren kriz, mevcut projeleri hızlandırırken; yeni işbirliği planlamalarının gündeme gelmesine de etki etmektedir.

Çin ve Kazakistan da 29 Mayıs 2023 tarihinde petrol boru hatlarının genişletilmesi konusunda mutabakata varmıştır. Kazakistan'ın devlet petrol ve gaz şirketi KazMunayGas (KMG) ve Çin Ulusal Petrol Şirketi (CNPC), iki petrol boru hattının genişletilmesi üzerine görüşme yapmıştır. Kenkiyak-Atyrau Petrol Boru Hattı'nın kapasitesinin iki katına çıkarılarak yıllık

6 milyon tondan 12 milyon tona ulaştırılması gündemdedir. Kenkiyak-Kumkol Boru Hattı'nın kapasitesi ise yıllık 10 milyon tondan yılda 15 milyon tona çıkarılabilir.[1] Hattı genişletme projesinin 200 milyon dolara mal olacağı ve iki-üç yıl süreceği tahmin edilmektedir.[2]

Kazakistan-Çin Petrol Boru Hattı iki bölümden oluşmaktadır. Birincisi; Çin'e doğru yılda 20 milyon ton petrol kapasiteli Kenkiyak-Atasu-Alashankou bölümüdür. Batı Kazakistan, Aktöbe ve Kumkol petrol sahalarından petrolün Çin'e taşınması ve Rus petrolünün geçişi için tasarlanmıştır. Diğerisi ise yılda 6 milyon ton petrol kapasiteli Kenkiyak-Atyrau Hattı'dır. Petrolü Atyrau Rafinerisi'ne ve Atyrau-Samara Boru Hattı ve Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu aracılığıyla Rus Transneft tarafından kontrol edilen ihracat boru hatları sistemine taşımaktadır.[3]

Şeyma KIZILAY

Geliştirilmesi planlanan iki hat da Kazakistan-Çin enerji ortaklığının temel direğini oluşturacaktır. Aynı zamanda Kazakistan'ın Çin'e ham petrol ihracatının hacmini arttırabilecek verimliliğe sahiptir. Kenkiyak-Kumkol Petrol Boru Hattı, Batı-Kazakistan ve Aktobe petrol sahalarından ham petrol taşıyan Kazakistan-Çin Boru Hattı'nın ilk bölümünü oluşturmaktadır. Boru hattının maksimum kapasitesi yılda 10 milyon ton olup; uzunluğu ise 794 km'dir. Kenkiyak-Atyrau Hattı da oldukça önemli etkiye sahiptir. KMG, 2022 yılında Kenkiyak-Atyrau üzerinden 4,5 milyon ton, Kenkiyak-Kumkol üzerinden ise 8,1 milyon ton petrol pompalandığını açıklamıştır.[4]

Çin ile Kazakistan arasındaki enerji işbirliğinde geline son noktanın 18-19 Mayıs 2023 tarihinde Xian'da gerçekleştirilen C+C5 etkinliğinde imzalanan anlaşmalara dayandığı görülmektedir. Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev'in Çin ziyareti kapsamında KMG ile Çin'in devlete ait enerji devi CNPC, petrol ve gaz endüstrisindeki stratejik işbirliklerini genişletmek için bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşma, jeolojik keşif ve petrol rafinerisinde işbirliğini arttırmanın yanı sıra Kazakistan-Çin Petrol Boru Hattı üzerinden ulaşım hacmini arttırma fırsatlarını keşfetmeyi de içermektedir.[5]

Astana ve Pekin, aralarındaki enerji tedarikini kolaylaştırmak amacıyla geçmiş yıllarda, Kazakistan'dan Çin'e kaynak sağlamak için gaz boru hatları inşaatı, yerli petrol rafinerisinin (Shymkent) modernizasyonu ve yerli gaz işleme tesisinin (Zhanazhol) inşaatı gibi girişimlerde bulunmuştur.[6] Geliştirilen bağlar ve ortaklıklar vasıtasıyla da yıllar içinde Çin, Kazakistan'ın ana enerji ortaklarından biri haline gelmiştir.

Bu anlamda CNPC, iki ülke arasındaki enerji işbirliğinde kritik bir role sahiptir. Kazakistan'da enerji sektöründe etkin olan diğer Çinli yatırımcılar arasında ise China International Trust and Investment Corporation ve China Petroleum and Chemical Corporation bulunmaktadır. Ayrıca çok sayıda küçük özel Çinli şirket de mevcuttur.[7]

2000'li yıllardan itibaren Çin'in Kazak enerji şirketleriyle olan bağlarını arttırdığına tanık olunmaktadır. Örneğin CNPC, Petro-Kazakistan'ın %100 hissesini satın almıştır. Aynı zamanda Pekin, Güney Kumkol Sahası'nın kontrolünü sağlamış ve Turgay Petrol'ün işlettiği Kuzey Kumkol Sahası'nda da %50'lik hisse satın almıştır. Ayrıca Kazakistan'ın Kaşagan Hazar Açık Deniz Sahası'nda %8,33 hisse satın alan CNPC, Kaşagan Sahası'nın geliştirilmesinden sorumlu olan Kuzey Hazar İşletme Şirketi'ndeki KMG hissesi için 5 milyar doların üzerinde ödeme yapmıştır.[8]

Görüldüğü üzere Çin, Kazakistan petrol ve gaz sektöründe ciddi bir şekilde etkinlik göstermektedir. 2000'li yıllarında başından iti-

baren gelişen ikili ortaklıklar, günümüzde farklı boyutlarda devam etmektedir. C+C5 toplantısı sebebiyle Çin'e ziyarette bulunan Sayın Tokayev, petrol ve gaz, petrokimya, enerji, metalurji, telekomünikasyon, finans ve bankacılık faaliyetleri ve petrol ve gaz üretimi, işlenmesi ve nakliyesi üzerine çalışan büyük Çinli şirketlerin üst düzey yöneticileriyle çeşitli toplantılar yapmıştır. Dolayısıyla enerji sektöründe Kazak-Çin ilişkilerinin stratejik bir seviyede olduğu yorumu yapılabilir. Nitekim bu ziyaret sırasında yapılan çeşitli görüşmelerde de iki ülke arasındaki stratejik işbirliğini derinleştirme taahhüdü yinelenmiştir.[9]

Öte yandan Astana ile Pekin arasındaki enerji ortaklığının gelişmeye devam edeceği anlaşılmaktadır. Kazakistan'daki Çinli yatırımcıları, enerji kaynaklarının Çin'e ulaşımını güvence altına alma hedefiyle hareket etmektedir. Aynı zamanda artan enerji ihtiyacının karşılanması noktasında da Orta Asya'daki konumunu korumaya çalışan bir Pekin yönetimi söz konusudur. Bu durum Kazakistan'ın enerji işbirliği bağlamında Çin nezdindeki jeopolitik öneminin arttığını ortaya koymaktadır. Pekin, bölgedeki ve özelden Kazakistan'daki jeopolitik çıkarlarını korumak adına, enerji ortaklığını çeşitlendirmek için yeni hamlelerde de bulunabilir. İki petrol boru hattının genişletilme projesi de bu minvalde değerlendirilebilir.

Netice itibarıyla kısa ve orta vadede Çin'in Kazakistan'la kurduğu enerji bağlarını güçlendirmek için adımlar atmaya devam edeceği öngörülebilir. Astana yönetimi de gelişen ortaklıklardan memnundur. Çin'in Orta Koridor kapsamında uluslararası rolü ve değeri artan Orta Asya ülkeleriyle işbirliğinde, enerji sektöründe yeni hamleler yapacağı ve kazan-kazan temelli ilişkilerin derinleşeceği söylenebilir. Zira Çin, bu konuda aktif bir girişimcilik sergilemektedir. Dolayısıyla yıllardır Kazakistan'da faaliyet gösteren CNPC'nin iki ülke arasındaki enerji ortaklığında sembol haline geldiği ifade edilebilir.

[1] "Kazakhstan and China Discuss Expanding Oil Pipelines", Oil-price, <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Kazakhstan-And-China-Discuss-Expanding-Oil-Pipelines.html>, (Erişim Tarihi: 30.05.2023).

[2] "KazMunayGas, CNPC Discuss Expansion of Kenkiyak-Atyrau, Kenkiyak-Kumkol Oil Pipelines", Interfax, <https://interfax.com/newsroom/top-stories/90922/>, (Erişim Tarihi: 30.05.2023).

[3] "China and Kazakhstan to Expand Cooperation in Energy Sector", KzKursiv, <https://kzkursiv.media/en/2023-05-18/china-and-kazakhstan-to-expand-cooperation-in-energy-sector/>, (Erişim Tarihi: 30.05.2023).

[4] "Kazakhstan-China Pipeline", KCP, <https://www.kcp.kz/?language=en>, (Erişim Tarihi: 30.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Asya-Pasifik'teki Nükleer Tehlike ve Güney Kore'nin Güvenlik Arayışları

Asya-Pasifik Bölgesi, Kuzey Kore gibi hem otoriter ve küresel sistemden tecrit edilmiş hem de oldukça büyük bir nükleer gücü içerisinde barındıran bir coğrafya olması hasebiyle güvenlik açısından uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmektedir. Zira Kuzey Kore, her geçen gün nükleer gücünü arttırmakta ve nükleer ile Kıtalararası Balistik Füze (ICBM) denemelerini arttırmaktadır.

Söz konusu durum da gerek bölgesel gerekse de küresel olarak çok ciddi güvenlik endişelerine neden olmaktadır. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) bölgede Güney Kore, Avustralya, Yeni Zelanda ve Japonya gibi aktörlerle kurduğu yakın ilişkiler ve düzenlediği tatbikatlar da Pyongyang için caydırıcı olmamakta; hatta provakatif bir etki yaratmaktadır.

Zeki Talustan GÜLTEN
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Dahası AUKUS Paketi, ANZUS ve QUAD gibi birliktelikler de Batı'nın bir sonuç almasını sağlamaya yetmemektedir. Aynı zamanda ABD'nin periyodik olarak yaptığı diyalog çağrıları ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) alınan yaptırım kararları da herhangi bir sonuç doğurmamaktadır.

Nitekim Güney Kore'nin de hem jeopolitik konumu hem tarihsel ilişkileri hem de Batı ve ABD'yle olan iyi münasebetleri sebebiyle Kuzey Kore'nin yarattığı tehlikeyi yakından hisseden devletlerin başında geldiği söylenebilir. Bu kadar fazla eylemin ve söylemin herhangi bir sonuç vermediği bir ortamda Güney Kore, ciddi bir güvenlik arayışı içerisinde. Bu yüzden de Seul, güvenliği özellikle Batı ve ABD'yle işbirliği içerisinde teşkil etmek istemektedir.

Nitekim bu noktada Güney Kore'nin güvenlik arayışları incelenecek olursa, ilk olarak Güney Kore, Japonya ve ABD'nin Kuzey Kore'nin ilk katı yakıtlı ICBM denemesini kınaması ve güvenlik işbirliğini geliştirme noktasında bir anlaşmaya varması dikkat çekmektedir. 15 Nisan 2023 tarihinde üç ülkenin Washington'da düzenlenen 13. Üçlü Savunma Müzakereleri'nde bu durumu masaya yatırıp Kuzey Kore'nin "nükleer ve füze tehditlerine" karşı bir caydırıcılık ve yanıt olarak füze savunma ve denizaltı karşıtı tatbikatların düzenli hale getirilmesini tartışması öneme haiz bir durum oluşturmaktadır.

Bahse konu görüşmenin ardından Pyongyang'a "istikrar bozucu tüm faaliyetleri derhal durdurması" çağrısında bulunulmuş ve "Kuzey Kore'de yapılacak bir nükleer denemenin uluslararası toplumdaki güçlü ve kararlı bir yanıtla karşılanacağı yeniden teyit edilmiştir.[1]

Öte yandan 25 Nisan 2023 tarihinde Güney Kore Cumhurbaşkanlığı Ofisi'nden yapılan açıklamaya göre, genişletilmiş caydırıcılık önlemlerini detaylandıran bir belgenin, Güney Kore Devlet Başkanı Yoon Suk Yeol ile ABD Başkanı Joe Biden arasında 26 Nisan 2023 tarihinde yapılacak zirvenin ardından açıklanacağı söylenmiştir. Yoon'un kıdemli basın sekreteri Kim Eun-hye tarafından yapılan açıklamaya göre, söz konusu belge genişletilmiş caydırıcılık stratejisinin daha gelişmiş bir versiyonunu içermektedir. Yapılan açıklamaya göre genişletilmiş caydırıcılık, ABD'nin müttefiklerini tehditlere karşı savunmak için tüm askeri yeteneklerini seferber etme taahhüdünü ifade etmektedir.[2] Bu da Güney Kore'nin Kuzey Kore tehdidi karşısında ABD caydırıcılığına ne kadar önem verdiğini ve ABD ile Batı'nın da Pyongyang tarafından yaratılan nükleer tehlikeyi ciddiye aldığını göstermektedir.

Bu noktada ABD ve Batı'nın Asya-Pasifik'teki en önemli müttefiki olan Japonya'nın da Seul için Kuzey Kore'ye karşı güvenlik noktasında önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Örneğin 27 Nisan 2023 tarihinde Güney Kore Devlet Başkanı Yoon Suk Yeol ABD'li milletvekillerine yaptığı konuşmada, Kuzey Kore'nin artan nükleer tehditlerine karşı Japonya ve ABD ile üçlü işbirliğini hızlandırmanın gerekli olduğunu söylemiştir.[3] Buna ek olarak 25 Nisan 2023 tarihinde Yoon, tarihsel olarak sorunları bulunan Japonya'yla bağlarını iyileştirmek için Tokyo'nun "diz çökmemesi" gerektiğine dair yaptığı açıklamanın eleştiri almasına yönelik tepkilerini dile getirmiştir.

Altı günlük bir devlet ziyareti için ABD'ye seyahat eden Yoon, Kuzey Kore'den gelen artan tehditler karşısında bölgesel güvenlik işbirliğini artırmaya çalışmış ve Tokyo'yla ilişkileri güçlendirmeyi yönetiminin politikasının önemli bir unsuru haline getirdiğini belirtmiştir.[4] Zira Güney Kore'nin Japonya'yla hem tarihsel olarak hem de halihazırda Dokdo ve Takeshima Adaları üzerinden problemleri bulunmaktadır. Nitekim tüm bunlara rağmen Seul'un Tokyo'yla işbirliğine büyük önem vermesi, Güney Kore'nin güvenlik endişelerinin ne kadar yüksek olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Sonuç olarak Asya-Pasifik Bölgesi'nde Kuzey Kore çok ciddi bir nükleer tehdit yaratmaktadır ve Güney Kore de bu tehdidi en yakından hisseden devletlerin başında gelmektedir. Bu durum da Seul'u güvenlik arayışlarına itmektir. Fakat bu güvenlik arayışlarının Pyongyang üzerinde caydırıcılıktan çok provakatif bir etki yaratacağı öne sürülebilir.

[1] "South Korea, Japan, United States to Deepen Security Ties Amid North Korea Threat", Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2023/4/15/s-korea-japan-us-to-deepen-security-ties-amid-n-korea-threat>, (Erişim Tarihi: 05.05.2023).

[2] "S. Korea, United States to Unveil Separate Documents on Extend Deterrence", The Korea Herald, <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20230425000076>, (Erişim Tarihi: 05.05.2023).

[3] "South Korea Leader Stresses Need for Cooperation with Japan on North Korea", Reuters <https://www.reuters.com/world/south-korea-leader-tells-us-congress-necessary-speed-cooperation-with-japan-2023-04-27/>, (Erişim Tarihi: 05.05.2023).

[4] "South Korean President's Office Defends His Viral Japan Comments", Channel News Asia, <https://www.channelnewsasia.com/asia/south-korea-president-japan-comments-defend-3441861>, (Erişim Tarihi: 05.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Rusya-Kazakistan Arasında İvme Kazanan Enerji İlişkileri

Dünyanın önemli enerji kaynaklarının bir kısmına sahip olan Rusya, Soğuk Savaş sonrası süreçte enerjisi dış politikada etkili bir araç olarak kullanmayı ve bu konuda dünyada en etkili devletlerden biri olmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda Avrupalı devletlerle çeşitli anlaşmalar imzalamış ve çeşitli projeler hayata geçirilmiştir. Ancak Rusya-Ukrayna ilişkilerinin gerilmesi ve Moskova'nın yeri geldiğinde sert söylemlerde bulunması, Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) önemli bir baskı aracı vermiştir. Bilindiği gibi, 2015 yılında başlatılan Kuzey Akım 2, Almanya ile Rusya arasındaki enerji bağına güçlendirirken; 2019 senesinden itibaren hat, ABD'nin çeşitli yaptırımlarına maruz kalmıştır.[1]

Ukrayna'da sürecin sertleşmesiyle birlikte Avrupa'yı etki altına almak isteyen Washington yöne-

timini, tutumunu sertleştirmiştir. Rusya da benzer bir politika izleyerek enerji kartını kullanmıştır. Bu dönemde Moskova'nın amacı Atlantik'te önemli bir çatlak yaratmak ve Avrupa'nın ABD'den daha bağımsız hareket etmesini sağlamak olmuştur. Ancak Rusya'nın beklentisi gerçekleşmemiş ve Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte Avrupa, ABD'yi tercih etmiştir.

Avrupa'nın tercihi, alternatif enerji kaynakları aramasına neden olurken; Moskova da enerji merkezli politikalarına hız vermiştir. Öncelikle Kremlin yönetimi, Avrupa yerine Asya pazarına yönelmiştir. Çin gibi ülkelere olan enerji ihracatını arttırmış ve Hindistan gibi ülkelerle olan ilişkilerine enerji boyutunu kazandırmıştır. Diğer taraftan enerji piyasasında kontrolü sağlayabilmek için enerji kaynak-

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

larını piyasanın altında satmaya başlamış ve enerji ihraç eden ülkelerle ilişkilerini derinleştirmiştir. Özellikle de Orta Asya devletlerinden Kazakistan ile Özbekistan'a "üçlü gaz birliği" kurulmasını teklif etmiştir. Devletlerin buna olumlu yaklaşmaması üzerinden ilişki ilişkileri geliştirmeye çalışmıştır. Ancak belirli bir dönem, Rusya'nın enerji kozunu olumsuz etkileyecek gelişmeler de yaşanmıştır.

Bu süreçte Rusya'dan Kazakistan'ın toprak bütünlüğüne dair yapılan yorumlar ve Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu/Caspian Pipeline Consortium (CPC) Rusya tarafından faaliyetlerinin durdurulması üzerine Astana-Moskova hattındaki ilişkiler gerilmiştir. Ancak Batı'nın yaptırımlarına maruz kalan, ekonomik olarak önemli oranda yıpranan ve Asya'ya ulaşmak için Kazakistan'a ihtiyaç duyan Rusya, bu noktada söylemlerini ve politikalarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Ayrıca Kazakistan'ın Hazar Denizi üzerinde Azerbaycan'la ilişkilerini güçlendirmesi ve çeşitli hatlar üzerinden dünya piyasasına enerji ihraç etmeye devam etmesi, Kazakistan'ın maliyetlerini arttırsa da Rusya'nın kayıplarını önemli bir seviyeye taşımıştır.

Yaşanan gelişmeler kapsamında Rusya'nın ilk adımı CPC'nin faaliyetlerini tekrar başlatmak olmuştur. İkinci adımda Rusya, Druzhba Boru Hattı üzerinden Kazakistan'dan Almanya'ya petrol aktarımına ve miktarın artırılmasına onay vermiştir. Bu da taraflar arasındaki gergin ilişkilerin normalleşmesine yol açmış ve taraflar arasındaki kaybet-kaybet denklemi, yeniden kazan-kazan olarak şekillenmiştir.

Kazakistan ile Rusya arasındaki enerji temelli gelişmelerde Druzhba ve CPC'nin yanı sıra başka önemli gelişmeler de yaşanmıştır. Örneğin 2023 yılının Nisan ayında Almanya'ya ihraç edilen Kazak petrol ihracatı hacmi %150 artmış ve toplam 50.000 tona ulaşmıştır. Bu bağlamda 2023 yılında Kazakistan'dan Rus boru hatlarını kullanarak Almanya'ya ihraç edilmesi planlanan petrol miktarı 1,2 milyon tondur.[2]

Öte yandan KazMunayGas, ulusal şirketten yapılan bir açıklamada Kazakistan'ın 2023 yılının ilk çeyreğinde 16,3 milyon ton petrol aktardığı dile getirilmiştir. Bu da 2022 yılının ilk çeyreğine göre %3.5 artış demektir.[3]

Bunun karşısında Kazakistan, Rus petrolünü Çin'e taşıma anlaşmasını uzattığını açıklamıştır. Boru hattı operatörü Kaztransoil, 15 Mayıs 2023 tarihinde yaptığı açıklamada, Rus petrolünü Çin'e taşıma anlaşmasının 1 Ocak 2034 tarihine kadar uzatıldığını duyurmuştur.[4] Bu anlaşmanın sürdürülmesi, Kazakistan ile Rusya arasında Almanya ve Çin noktasında önemli bir denge faktörü yaratmıştır. Zira Kazakistan, Almanya'ya ve Rusya ise Çin'e ulaş-

ma noktasında coğrafi olarak birbirlerine ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. Bir diğer önemli gelişme de Kazakistan'ın yaptığı bir teklif üzerine yaşanmıştır. Astana yönetimi, Moskova ve Pekin'e Kazakistan toprakları üzerinden Rusya'dan Çin'e ulaşacak olan yeni bir uluslararası doğalgaz boru hattı inşa edilmesi teklifinde bulunmuştur. Söz konusu teklifin ayrıntıları belirli değildir. Ancak bilindiği kadarıyla hat, Kazakistan'ın doğu bölgesinden geçecektir.[5]

Son yapılan açıklamalara bakıldığında Kazakistan ile Rusya, Çin'e uzanacak olan hattın güzergahı konusunda anlaşmıştır. 16 Mayıs 2023 tarihinde Kazakistan Enerji Bakanı Almasadam Satkaliyev, güzergahın belirlendiğini ve boru hattının inşası için şartların görüşüldüğünü açıklamıştır. Söz konusu hattın inşa edilmesiyle Rusya, Çin'e daha güvenli bir şekilde enerji ihraç etme imkanı kazanırken; Avrupa pazarında yaşadığı kaybı bir noktada gidermeye çalışmaktadır. Kazakistan ise orta, kuzey ve doğu bölgesinin ihtiyacı olan enerji götürme fırsatı yakalayacaktır.[6]

Rusya, günümüzde jeopolitik olarak Kazakistan'a önemli ölçüde bağımlıdır. Zira Moskova gerek güneye inmek ve Orta Asya'ya enerji ihracatı gerçekleştirmek gerekse de Sibiry'a'nın Gücü-2 hayata geçinceye kadar Kazakistan üzerinden Çin'e olan ihracatı sürdürmek için Astana yönetimine ihtiyaç duymaktadır. Bunun karşısında Rusya, Kazakistan'ı dengeleyebilmek için bu ülkeye Almanya'ya ulaşma imkanı tanımıştır. Astana'nın Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan bu yana alternatif güzergahları arttırması, mühim bir kazanım olarak görülebilir. Bu süreçte Kazakistan, çıkarlarını azami seviyede gerçekleştirmek için önemli bir potansiyel yakalamıştır. Taraflar arasında kurulan enerji merkezli ilişkilerin derinleşme süreci, Moskova'nın başta Çin olmak üzere Asya pazarlarına gösterdiği ilgiyle yakından alakalıdır. Taraflar arasında güçlendirilecek olan enerji ve jeopolitik temelli ilişkiler, tekrar bir kaybet-kaybet sürecinin yaşanmasını da engelleyecektir.

[1] Martin Russell, "The Nord Stream 2 Pipeline", European Parliamentary Research Service, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690705/EPRS_BRI\(2021\)690705_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690705/EPRS_BRI(2021)690705_EN.pdf), (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

[2] "Kazakhstan's Oil Exports to Germany Increase by 150% in April", The Astana Times, <https://astanatimes.com/2023/05/kazakhstan-oil-exports-to-germany-increase-by-150-in-april/>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

[3] Asmar Bayramova, "Oil Transshipment via Caspian Pipeline Consortium Increases", Trend News Agency, <https://en.trend.az/casia/kazakhstan/3751278.html>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

İslamabad-TTP Mücadelesinde ABD Silahları Sorunsalı

Pakistan, terörle mücadele konusunda zorlu bir süreçten geçmektedir. Bölgedeki yerel radikal grupların yanı sıra küresel hedefler doğrultusunda hareket eden Devlet'ül Irak ve Şam (DEAŞ) terör örgütünün bölgesel yapılanmaları da Pakistan'a karşı eylemler gerçekleştirmektedir. Son dönemlerde İslamabad'ın karşısındaki en büyük güvenlik sorunu olarak yer edinen aktör ise terör örgütü Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP) olmuştur.

Bilhassa Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan'dan çekilmesinin ardından tehdit algılarının arttığı güvenlik ortamında TTP'nin de hareketliliğinin arttığı görülmektedir.

Bununla birlikte İslamabad yönetimiyle müzakere ve ateşkes sürecine de girmiş olan TTP, hükümetle anlaşamayıp ateşkesi sonlandırmıştır. Taraflar arasındaki müzakere

Şeyma KIZILAY

sürecinde ve çatışma dönemlerinde etkin rol oynayan bir diğer aktör de Taliban'dır. Ayrıca Afganistan'dan çekilen ABD'nin de taraflar arasındaki çatışma dinamiğini dolaylı yoldan etkilediği anlaşılmaktadır. 22 Mayıs 2023 tarihinde gündeme gelen haberlerde, ABD'nin Afganistan'dan çekilme sürecinde geride bıraktığı mühimmat ve teçhizatların TTP'nin eline geçtiği iddiaları yer almaktadır.[1] Dolayısıyla ABD'nin tutumunun Pakistan'ın güvenlik algısına ve sistemine olan etkisi vurgulanmaktadır.

ABD'nin, Afganistan'dan çekilirken geride küçük ve hafif silahlar, gece görüş cihazları ve askeri iletişim teçhizatı dahil 7,12 milyar dolarlık askeri teçhizat bıraktığı ifade edilmektedir. Bu silahların ve cihazların Pakistan ve ötesindeki farklı çatışma alanlarına sızdığı iddiası da bir süredir gündemde yer almaktadır. Bu iddiaları doğrulayacak veriler de mevcuttur. Örneğin; 16 Mayıs 2023 tarihinde TTP, sosyal medya platformlarında modern askeri giysiler giyen, termal görüş donanımlı tüfekler ve kasklar, lazer nişangahları ve tüfekler dahil olmak üzere ABD silahlarını içeren fotoğraflar yayınlamıştır. Benzer bir şekilde 2022 yılının Ağustos ayında yayınlanan bir başka TTP videosunda, militanların M24 keskin nişancı silahları, termal dürbünlü M16 4A tüfekler, Trijicon ACOG dürbünlü M4'ler, ağır makineli tüfekler ve 107 mm Type 85 roketatarlar taşıdığı görülmüştür.[2]

TTP, son iki yıldır Pakistan'daki saldırılarını ve görünürliğini önemli ölçüde arttırmıştır. Bu da İslamabad yönetiminin karşılaştığı zorlayıcı faktörlerin başında gelmektedir. Silah ve mühimmat temini noktasındaki gelişmeler, örgütün saldırılarının ve eylemlerinin yol açtığı zayıflığın etkisini arttırmaktadır. Örgütün saldırılarda kullandığı mühimmatlar da önemlidir.

Diğer yandan askeri etkinliğin artması, Pakistan güvenlik güçlerinin uğradığı kayıpların yükselmesine yol açmıştır. 2021 ve 2022 yıllarında gerçekleşen TTP saldırılarının hem sayısının arttığı hem de daha öldürücü hale geldiği raporlara da yansımaktadır. Bu kapsamda örgütün saldırıların dozunun ve şiddetinin artmasında ele geçirilen mühimmatların önemli rol oynadığı çıkarımı yapılabilir. Dahası bu etki, yalnızca TTP'nin hareketliliğinde değil; ayrılıkçı Beluc grupların tutumlarında da görülmektedir. Dolayısıyla bu tür grupların da çeşitli mühimmatları temin edebildiği söylenebilir.

ABD silahlarının çeşitli grupların eline geçtiği yönündeki tartışmalar daha önce de gündeme gelmiştir. 2022 yılının Nisan ayında M16 makineli tüfekler ve M4 saldırı tüfekleri, gece görüş gözlükleri ve askeri iletişim teçhizatı gibi gelişmiş ABD silahları kullandığı öne sürülmüştür. [3] Örgütün genelde saldırıları gerçekleştirmek için hafif silahlar, hafif ve ağır makineli tüfekler, roket güdümlü el bombaları, roketler ve IED'ler kullandığı bilinmektedir. 2022 yılının başından Mayıs ayına kadar olan dönemde TTP'nin Pakistan sınırında termal görüş cihazları takılı uzun menzilli keskin nişancı tüfekleri kullanarak gerçekleştirdiği saldırılarla güvenlik güçlerinin kayıplarının artmasına neden olduğu kaydedilmektedir.[4]

Bununla birlikte bahsi geçen dönemde Pakistan'da meydana gelen saldırılar incelendiğinde, silah temininin mümkün olabileceğine dair ihtimaller de kuvvetlenmektedir. Nitekim TTP'nin 2022 yılında bir önceki yıla kıyasla terör saldırılarının ve şiddetinin arttığını ortaya koyan raporlar da mevcuttur. Küresel Terörizm Endeksi de söz konusu dönemdeki saldırıların %120 oranında artış gösterdiğini kaydetmiştir. Ayrıca terör örgütü TTP, bu saldırılarla dünyadaki en ölümcül gruplar listesinde sekizinci sıraya gelmiştir.[5]

Öte yandan bahse konu iddiaların asılsız olabileceği ihtimali de değerlendirilmelidir. Taliban yetkileri, ABD'nin çekilmesi sonrasında 300.000'den fazla hafif silah, 26.000 ağır silah ve yaklaşık 61.000 askeri araç ele geçirdiğini dile getirmiştir. Lakin bu teçhizatların TTP'nin eline geçmediğini; ancak çok az ve endişe verici nitelikte olmayan silahların kaçırılıyor olabileceğini belirtmiştir.[6] Bu tür iddiaların ortaya çıkmasında ise ABD ile Pakistan Hükümeti'nin terörle mücadelede ortak hareket etme eğilimlerini şekillendirici bir amaç güdüyor olabilir.

Sonuç olarak Pakistan'da artan terör eylemlerinin ve TTP saldırılarının şiddetinin yükselmesinin ABD'nin geride bıraktığı silahlarla bağlantılı olabileceği hususu bölgesel güvenlik dinamiklerini etkileyecek düzeydedir. Bu konu, Taliban'ın grupların hareketliliğini yönetme becerisini etkilemesinin yanı sıra Pakistan'ın terörle mücadelede ABD ve Taliban'la olan diyalogunu da etkileyecek düzeydedir. TTP'nin etkinliğinin ve güç dağılımının yönü, saldırılarda kullanılan mühimmatlar ve yarattığı etki, bahse konu tartışmanın şekillenmesinde de belirleyici olacaktır.

[1] "How US Weapons Left Behind in Afghanistan are Impacting Pakistan's Internal Security", Arab News, <https://www.arabnews.pk/node/2308116>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

[2] Aynı yer.

[3] "US Arms Left Behind in Afghanistan Being Used by TTP", The Meghalayan, <https://themeghalayan.com/us-arms-left-behind-in-afghanistan-being-used-by-ttp/>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

[4] "How US Weapons Left...", a.g.m.

[5] "Global Terrosim Index-2023", Reliefweb, <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2023>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

[6] "Pakistani Armed Groups Obtain U.S. Weapons Left Behind in Afghanistan", Rferl, <https://www.rferl.org/a/pakistan-armed-groups-obtain-us-weapons-left-in-afghanistan/32340664.html>, (Erişim Tarihi: 23.05.2023).

ANKASAM ANALİZ

Küresel Rekabetin Temel Oyun Sahası: Asya-Pasifik Bölgesi

Asya-Pasifik Bölgesi, küresel güvenliğin fay hatlarının bulunduğu ve uluslararası güç mücadelelerinin temelini etkileyen bir coğrafya olarak dikkat çekmektedir. Nitekim bunun birçok sebebinin olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, Çin gibi büyük, hegemon ve Batı temelli kurallara dayalı uluslararası düzenle rekabet etme hedefi güden ve dünyanın en büyük ikinci ekonomisini oluşturan bir devletin burada yer almasıdır.[1] Bir diğer neden ise Kuzey Kore gibi dünyanın en önemli nükleer güçlerinden birinin yine bu bölgede yer almasıdır. Tüm bunların yanı sıra

dünyanın en büyük üçüncü ekonomisini oluşturan Japonya da yine söz konusu bölgede bulunmaktadır.[2]

Öte yandan Fransa'nın bölgedeki adaları söz konusu ülkenin Asya-Pasifik Bölgesi'nde nüfuz sahibi olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda Anglo-Sakson Dünyası'na entegre, coğrafi olarak doğuda yer alan ama zihinsel olarak Batılı bir devlet olan Avustralya da bu bölgede bulunmaktadır.

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Dahası bölgenin Japonya ile Rusya arasındaki Kuril Adaları Sorunu, Çin ve Tayvan arasında yaşanan Tayvan Krizi, Japonya ile Güney Kore arasında tarihsel bir sorun olarak hala önemini ve güncelliğini koruyan Dokdo ve Takeshima Adaları Problemi, Dokuz Çizgi Hattı mevzuu bağlamında Güney Çin Denizi'ndeki meşruiyet tartışmaları, Kuzey Kore ile Güney Kore arasındaki sınır anlaşmazlıkları ve Pyongyang'ın gittikçe artan nükleer gücüyle Kıtalararası Balistik Füze Denemeleri gibi meseleler nedeniyle birçok krizi ve anlaşmazlığı barındırdığı bilinmektedir. Nitekim tüm bunlar da bölgeyi küresel politikada yaşanan tartışmaların merkezine taşımaktadır.

Elbette tüm bu meseleler, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) bölgeye olan ilgisinin artmasına neden olmaktadır. Özellikle de Pekin ile Washington arasındaki ekonomi temelli küresel rekabet, Batı'nın bölge politikasının temelini oluşturmaktadır. Zira Batı ve özellikle de ABD, bölgedeki nüfuzunu arttırmak için çeşitli ittifaklar hayata geçirmektedir.

Nitekim Batı Kutbu'nda yer alan ve ABD'yle ittifak yapan devletler arasında Güney Kore, Japonya, Vietnam, Avustralya, Endonezya ve Yeni Zelanda gibi ülkeler vardır. Tahmin edileceği gibi bu devletler, Çin ve Kuzey Kore karşıtlığı çerçevesinde ABD ve NATO'yla işbirliği yapmaktadır. Bu noktada Seul, Tokyo ve Washington'un işbirliğiyle Kuzey Kore karşıtlığı üzerinden düzenlenen tatbikatları örnek göstermek mümkündür.[3]

Aynı zamanda 2007 yılında ABD, Avustralya, Hindistan ve Japonya arasında hayata geçirilen QUAD da bölgedeki en etkili Batı ittifaklarından biridir.[4] Bunun yanı sıra Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD tarafından 2021 yılında meydana getirilen AUKUS Paketi de[5] yine söz konusu birlikteliğin önemli bir göstergesidir. Bu işbirliklerinin temelinde Çin'in çevrelenmesi, Güney Çin Denizi üzerinden Pekin yönetimi üzerinde bir baskı yaratmak ve bilhassa Tayvan Meselesi'yle Pekin'e karşı caydırıcı bir konjonktür oluşturma fikri yatmaktadır. Öte yandan Kuzey Kore faktörünün de mevzubahis ittifaklar için meşru bir zemin yarattığı söylenebilir.

Sonuç olarak Asya-Pasifik Bölgesi'nin küresel politikanın en hareketli bölgelerinden biri olmaya devam edeceği öngörülebilir. Zira Çin, büyümesine devam etmektedir ve yakın gelecekte ülkenin hem ekonomik hem de askeri anlamda ABD'yi geride bırakacağı tahmin edilmektedir. Kuzey Kore de nükleer geliştirme faaliyetlerine devam etmektedir. Aynı zamanda özelde ABD'nin ve genel olarak da Batı'nın bölgeye olan ilgisi artmaktadır. Bu yüzden de Asya-Pasifik Bölgesi'nin, küresel güç mücadelesinin başlıca oyun sahası olmayı sürdüreceği öngörülebilir.

[1] "The World's Largest Economies", World Data Info, <https://www.worlddata.info/largest-economies.php>, (Erişim Tarihi: 03.05.2023).

[2] "Is It time to Accept North Korea Is A Nuclear Power", Cable News Network, <https://edition.cnn.com/2022/10/28/asia/north-korea-nuclear-threat-solution-analysis-intl-hnk/index.html>, (Erişim Tarihi: 03.05.2023).

[3] "South Korea, US, Japan Hold Anti – North Korea Submarine Drill", Associated Press News, <https://apnews.com/article/south-korea-us-japan-north-korea-drills-5ce09e9d8b7a0f76b043588b5745716e>, (Erişim tarihi: 3.05.2023).

[4] "No Plans to Add New Members to QUAD Grouping Now: White House", The Times of India, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/us/no-plans-to-add-new-members-to-quad-grouping-now-white-house/articleshow/99924649.cms?from=mdr>, (Erişim Tarihi: 03.05.2023).

[5] "AUKUS Deal: US, UK, and Australia Agree on Nuclear Submarine Project", British Broadcasting Corporation, <https://www.bbc.com/news/world-australia-64945819>, (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

BASINDA ANKASAM

12 Haziran 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Taliban lideri ile Katar Başbakanı arasında gerçekleşen görüşmeyi TVNET için yorumladı.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VII , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VII , SAYI I

